

Piotr Guzowski
Białystok

Spis parafian Zarzecza Delatyńskiego z 1763 roku

W latach 1758, 1763 i 1765 na terenie greckokatolickiej eparchii lwowskiej przeprowadzono trzy kościelne, tak zwane namiestnicze¹ spisy ludności, których podstawą były dane zebrane przez proboszczów. Dokumentacja dwóch z nich (z lat 1758 i 1765), mających charakter spisów spowiedniczych, zachowała się na poziomie zestawień dekanalnych, będących od wielu lat przedmiotem badań Zdzisława Budzyńskiego, który wykorzystał je do ustalenia stanu i różnych aspektów struktury populacji kresów południowo-wschodnich Rzeczypospolitej². W wypadku spisu z roku 1763 dysponujemy nie tylko danymi zsumowanymi przez dziekanów, ale także źródłami wytworzonymi w parafiach. Parochowie mieli utworzyć listy wiernych według czterech zasad:

„*Primum*: każdy ks. paroch liczbę dusz parochian obrządku swego wiele w jego parochii znajdzie się nie tylko podeszłych ale i dzieci ma podać; *Secundum*: liczbę ludzi obrządku łacińskiego etiam dzieci podparochskich każdego parocha między Rusią mieszkających; *Tertium*: liczbę osób po imionach i przezwiskach opisanych obojej płci, tych którzy obrządek swój porzuciwszy do łacińskiego przenieśli się, jak dawno, z jakiej przyczyny.[...] o tym informacją zebrawszy na rejestra każdy z swojej parochii wiernie i przed sumieniem podać; *Quartum*: ślubów

¹ O organizacji eparchii lwowskiej, zob. Igor Skoczylas, *Galicka (Iwivska) eparchia XII–XVIII stulecia. Organizacyjna struktura ta prawowj status*, Lwów 2010.

² Zdzisław Budzyński, *Nieznane spisy dekanalne eparchii lwowskiej jako źródła do dziejów pogranicza polsko-ruskiego w drugiej połowie XVIII wieku*, [w:] *Historia. Archiwistyka. Ludzie. Księga pamiątkowa w pięćdziesiątą rocznicę powołania Archiwum Państwowego w Rzeszowie*, Warszawa-Rzeszów 2000, s. 39–56; tenże, *Spisy unickie eparchii kamienieckiej z lat 1758–1765 jako źródło do dziejów społecznych Podola*, „*Annales Academiae Pedagogicae Cracoviensis*” 21, *Studia Historica III. Księga Pamiątkowa dedykowana profesorowi Feliksowi Kirykowi*, Kraków 2004, s. 459–474; tenże, *Kresy południowo-wschodnie w drugiej połowie XVIII wieku*, t. 1–3, Przemysł-Rzeszów 2005–2008; tenże, *Ludność polska i ruska Podola w świetle spisów unickich z lat 1763–1765*, [w:] *Od Lwówka Śląskiego do Lwowa. Studia i materiały z dziejów południowej Polski*, Rzeszów 2012, s. 25–81.

wiele może być takich, gdzie jedno ruskiego, drugie łacińskiego obrządku i wiele parocha łacińskiego bez spowiedzi w parochii ruskiej, albo bez *testimonium* u parocha ruskiego pobrali³.

Oznaczało to spisanie mieszkańców według nieco uproszczonego formularza rzymskokatolickich ksiąg *status animarum* wraz z dodatkowymi informacjami dotyczącymi wiernych obu obrządków katolickich⁴. W praktyce o zakresie podawanych informacji decydowało zaangażowanie parafialnych duchownych, co wpłynęło na bardzo zróżnicowany sposób przedstawiania przez nich danych i stopień szczegółowości. Zazwyczaj zachowały się imienne zestawienia gospodarczy i ich żon, sporządzone w języku ruskim lub polskim (często greckich katolików paroch notował po rusku, a rzymskich katolików po polsku). Zamiast imion dzieci, sług i komorników najczęściej podawano ich liczbę, zwykle z rozróżnieniem na zdolnych i niezdolnych do spowiedzi i komunii. Rzadko odnotowywany był wiek członków gospodarstwa domowego, a jeśli już to robiono to w wypadku dzieci. Bardzo zróżnicowana było też zastosowana terminologia w wypadku członków gospodarstwa domowego spoza rodziny biologicznej: sługi, kuchary, najmity, komorniki. Nie wskazywano też związków pokrewieństwa między tymi mieszkańcami domostwa a głową gospodarstwa. Wszystkie te braki sprawiają, że zakres możliwej analizy demograficznej tego typu źródeł wydaje się ograniczony, aczkolwiek warto zastanowić się nad opracowaniem metodologii umożliwiającej wykorzystanie tego dosyć jednorodnego i bogatego materiału, zachowanego w imponującej liczbie kilkuset rejestrów parafialnych przechowywanych w archiwach i muzeach Lwowa i Warszawy⁵. Warto też pamiętać, że wzorując się na spisie w eparchii lwowskiej podobny sporządzono w roku 1767 w eparchii przemyskiej⁶.

Prezentowany w tym miejscu spis dotyczy wiernych parafii Zwiastowania Najświętszej Marii Panny, znajdującej się na przedmieściu Delatyna — wsi zwanej Zarzeczce Delatyńskie⁷, w dekanacie Żuków⁸. Na tle innych zachowanych materiałów wyróżnia się starannością wykonania. Jest to w pełni spis imienny,

³ Taki zakres spisu sugeruje notatka z dekanalnego spisu gliniańskiego — Ukraińska Narodowa Biblioteka Naukowa im. W. Szewczenki we Lwowie, Kolekcja A. Czołowskiego, rkps 525 III, k. 31.

⁴ Część informacji tego typu (dotyczących zmiany obrządku) wydano w serii *Archiv Jugo Zapadnoj Rosii*, cz. 1, t. 4, Kijów 1871, s. 518–580.

⁵ Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie, fond 201, opis 4a, sprawy 885, 887, 3212, oraz w aktach metrykalnych poszczególnych parafii (fond 201, opis 1); Muzeum Narodowe im. Andrzeja Szeptyckiego we Lwowie, rkps 1753–2056; Ukraińska Narodowa Biblioteka Naukowa im. W. Szewczenki we Lwowie, Kolekcja A. Czołowskiego, rkps 525 III; Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, rkps 242.

⁶ Archiwum Państwowe w Przemysłu 142, rkps 66.

⁷ Według wizytacji z lat 1753–1757, zob. Muzeum Narodowe im. Andrzeja Szeptyckiego we Lwowie, rkps 18, k. 405–405v.

⁸ Witold Kołbuk, *Kościół wschodnie w Rzeczypospolitej około 1772 roku*, Lublin 1998, s. 218.

obejmujący 90 gospodarstw, w którym został podany wiek dzieci. Niestety, wadą źródła jest zestawienie 25 rodzin komorniczych na końcu listy bez powiązania z opisanymi wcześniej gospodarstwami. Pierwsza, zasadnicza część źródła została sporządzona po polsku, alfabetem łacińskim, drugą (komorniczą) spisano po rusku, cyrylicą. Wszystkie dane zostały ujęte w postaci tabel.

Rękopis źródła jest przechowywany w dziale rękopisów Muzeum Narodowego im. Andrzeja Szeptyckiego we Lwowie pod sygnaturą 1835. Składa się on z 6 kart, przy czym strony 1v i 5v nie zostały zapisane. W publikacji, zgodnie z zaleceniami instrukcji wydawniczej, starano się ujednolicić i zmodernizować pisownię imion (także w części cyrylickiej, na przykład zamieniono *Иоанъ* na *Иванъ*)⁹.

ANEKS

Zarzecze Delatyńskie, połowa lipca 1763 roku

Spis parafian Zarzecza Delatyńskiego w dekanacie żukowskim z 1763 roku.

Źródło: Muzeum Narodowe im. Andrzeja Szeptyckiego we Lwowie, sygn. 1835.

[1]

Laudatur Jesus Christus

Metryka żyjących Parochian

Wsi Zarzycza Delatyna

Spisana A(nno) 1763 diebus mediis Julii

[1v]^a

[2]

Metryka Parochian Cerkwi Zarzycza Delatyńskiej

⁹ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX w.*, Wrocław 1953.

^a Strona niezapisana.

Lp	Mężowie i żony	Synów	Lata	Córek	Lata	Ślug	Lata	Slużnic, skąd i czyi	Lata
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1	Semen Kaszuba, Maria	Sawka	1			Josef Warwaruk	60		
2	Fedor Slusarow, Anna i jego matka Eudoksja	Jakow Iwan	10 8	Eudoksja Afia	7 3	Jarema Iwan	21 18	Bracia tegoż parochianina służące	
3	Michajło Starąski, Anna					Anton Pietrowicz	23		
4	Iwan Starąski, Maria i jej rodzic Hrehory Wyrnicik	Jurko	12	Paraska Anna	4 8				
5	Ilko Łukaszow, Anna i jego ojciec Iwan								
6	Wasyl Kowaluk, Kataryna	Hryhor Oleksa	12 1	Maria Eudoksja	9 5				
7	Wasyl Hryhora, Iwancia, Afia	Fedor	6	Maria Eudoksja	4 2				
8	Iwan Fedora Iwancia i jego ojciec Fedor, Maria			Maria	17				
9	Petro Fedora Iwancia, Maria	Iwan	5	Anastazja Paraska	3 2				
10	Oleksa Ihnatikow Kataryna	Wasyl Iwan Fedor	20 11 10	Kataryna Paraska Anna	24 7 3				

[k. 2]

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
11	Fedor Ihnatiuk, Olena i jego macocha Olena	Ihnat Iwan Jurko	10 9 6	Anna Kataryna	8 17				
12	Sawka Ihnatiuk, Anna	Mikołaj Michał	9 4	Maria	6				
13	Michajło Kowaluk, Marusia			Tatjana Anna	12 10				
14	Iwan Ihnatiuk, Maria	Leś Iwan Tymko	10 3 6						
15	Jakow Starąski, Maria	Onufry	23						
16	Maniło Starąski, Maria	Jego zięć Dymytro Hodowaniec		Nastunia					
17	Romanicha wdowa, Starąska Anna	Iwan Fedor	18 11	Maria	20				
18	Demian Iwancziow, Polahna	Fedor Iwan Semen	20 16 18						
19	Jurko Iwancziow, Olena			Maria	12				
20	Andrej Heito, Paraska					Iwan Maruniak Inhat Kiliszczyk	20 12		
21	Stefan Pastuch, Maria								
22	Stefan Ciurak, Maria								

[k. 2v]

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
23	Dmitro Abramiuk, Fesia	Iwan	10	Anna Nastusia Paraska	13 12 4				
24	Iwan Kopeniak, Maria	Iwan	11	Anna Maria	12 8				
25	Fedor Jakubow, Tatiana	Iwan	12	Afia	9				
26	Iwan Abramiuk, Polahna	Andrej Aleksa	11 9	Maria Anna	5 2	Andrej Annicik	24		
27	Kindrat Korz, Kataryna	Wasył Iwan	20 1	Maria Olena Anna	17 14 6				
28	Kurt Duik	Oleksa	6	Maria Paraska	12 2				
29	Anton Dzura, Maria			Jewdokia Maria Anna	16 2 5				
30	Wasył Kowaluk	Hryhor	20	Afia	8				
31	Jurko Hawryluk, Olena	Iwan Wasył Josyf	11 5 4	Jewdokia Maria	8 9				
32	Wasył Butelik, Małanka	Hryhor Iwan Maniło	24 23 19						
33	Fedor Butelik, Maria	Michał Iwan	11 5	Anna	14				
34	Sawka Doszkar, Olena	Matwiej Hryhor	20 19	Afia Maria	23 15				

[k. 3]

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
35	Kość Bayczuk, Iwaninka Anna	Iwan Michał Jakow	9 8 4	Maria Fesia	6 2				
36	Fedor Humennik, Maria	Uhnat Iwan	8 2	Eudoksja Maria	10 3				
37	Fedor Iwasiuuk, Eudokia			Maria	13	Oleksa Korz	62		
38	Iwan Ihnatydzyn, Paraska	Iwan	17						
39	Andrej Iwasiuukow, Maria			Anna	4				
40	Jakow Skiticzuk, Anna	Iwan Wasyl Stefan	24 22 19	Afia Maria Fesia	18 13 9				
41	Iwan Stefaniuk, Olena	Jakow	18	Maria Polahna	20 4				
42	Petro Ihnatydzyn i jego ojciec Ihnat								
43	Josef Humeniak, Fesia	Iwan Hryhor	7 2						
44	Stefan Humeniak, Kataryna	Pawel	4	Kataryna Maria	10 7				
45	Hryhor Korz, Paraska	Petro	10	Anna Marka Afia	7 24 20				
46	Fedor Czubej, Polahna	Iwan	3	Maria	6				
47	Jakow Michalczuk, Zagorka Maria	Oleksa Wasyl	9 6						

[k. 3v]

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
48	Sawa Iwaniuk, Marusza ^b	Roman Prokop	4 11	Eudokia Marusia Anna	10 16 14				
49	Sawa Kaszuba, Paraska	Fedor Michajło	4 14	Jewdokia Marusza	6 9				
50	Iwan Kaszubiakow, Maria			Maria Eudokia Anna	7 4 3				
51	Iwan Wachow, Tetiana	Pawel Fedor Petro Fedor	7 4 16 14	Maria	10				
52	Fedor Romaniuk, Afia								
53	Hryhor Doktoruk, Paraska	Jurko	2	Maria	8				
54	Petro Doktoruk, Olena								
55	Oleksa Hawryluk, Dosia	Fedor Mikolaj	20 24	Maria Kataryna					
56	Wasyl Humeniak, Paraska	Fedor	20						
57	Jarema Humeniak, Anna							Jewdocha Petrowiczka córka Petra Slusara	40
58	Stefan Klimiuk, Anna	Wasyl Michal	6 4	Maria	9				
59	Jakow Pyteczuk, Olena	Andrej Iwan	18 15						

^b Skreślone: Eudokia.

[k. 4]

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
60	Fedor Moczemy, Paraska	Iwan Jakow	15 14	Kataryna Maria Anna	11 8 5				
61	Iwan Bihun, Maria	Hnat Wasyl	4 2	Maria	5	Hryhor Kalebczuk syn Wasyla Kaleby	26		
62	Stefan Bihunow, Polahna	Andrej	4	Maria	8	Oleksa Nastuniak	26		
63	Andrej Klimiuk, Anna	Iwan Wasyl Petro Onofry	15 10 8 4	Maria	2				
64	Fedor Klimiuk, Polahna	Andrej Oleksa Mikita	4 3 18	Nastunnia	6				
65	Michajlo Abramiuk, Afia	Wasyl Iwan	6 4	Maria	11				
66	Fedor Walkow, Polahna								
67	Hryhor Szystka, Polahna			Polahna	3				
68	Fedor Abramiuk, Nastunia	Iwan Iwan Michajlo Wasyl	14 4 10 6	Afia Olena Eudoksja	13 8 1				

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
69	Hryhor Admaszczuk, Marta	Ilko	4	Maria Anna ^c Afia ^d Paraska Olena	18 16 6 4 2				
70	Jerema Stelmaszczuk, Marusia								
71	Iwan Obujniki jego ojciec Hryhor								
72	Michał Juryszyn, Marusia								
73	Petro Wacyk, Paraska	Wasył Michał	24 20	Afia	16				
74	Paweł Prokopow, Prokopa Wacyka	Josyf	4	Ewdocha	15				
75	Petro Wymnik, Marusia	Prokop ^e Andrej Iwan	3 13 1	Paraska Anna Marusia	9 15 20				
76	Wasył Flis Jeryna i jego syn Prokop, Paraska	Wasył	16						
77	Petro Marunczak, Maria	Mychajto	18						
78	Sawa Wacykow, Anna			Anna	6				
79	Iwan Wępryk, Maria	Roman Petro Prokop	11 15 24	Olena	16				

^c Wpisana błędnie w rubryce: lata synów.

^d Wpisana błędnie w rubryce: lata synów.

^e Wykreślony.

[k. 4v]

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
80	Dmitro Stelmach, Nastunia	Michał Jakim Fedor	9 22 8	Marusia Tetiana Eudoksja Maria	26 20 14 5				
81	Oleksa Waacykow, Olena								
82	Iwan Cznych, Paraska	Andrej Jurko Hryhor	7 2 1	Maria Nastunia Jawdocha Olena	9 4 18 11				
83	Iwan Mielnik, Olena i jego brat Fedor, Maria	Hryhor	20	Anna	16				
84	Jakow Wowkiw i jego ojciec Semen, Jawdocha	Michał	3	Maria	6				
85	Iwan Praznik, Maria	Oleksa Wasyl Iwan	5 2 10						
86	Semen Obudnik, Anna	Petro Wasyl	8 1	Nastunia	7				
87	Daniło Stelmaszczuk	Wenedykt	2						
88	Hryhor Strahorak, Maria	Ilko	4						
89	Andrej Gardzeniuk, Maria								
90	Semen Doktoruk, Paraska								

[k. 5]

[k. 5v]^f

f Strona niezapisana.

Мѣтрика живущихъ парохъанъ коморництвъ

Lp	Поль мужский и женский	Сини и дучери	Лета Синовъ и дучерей
1.	2.	3.	4.
[к. 6] 1	Ивань Сакалокъ, Евдокиа	Анна ^g	7
2	Ивань Петровичъ, Пелагиа		
3	Михаи[ло] Синночка, Меланиа	Анастасиа Мариа Анна	11 8 6
4	Савчиха Старунчанка, Анастасиа	Ивань	11
5	Григоръ Журакъ, Евдокиа	Мариа	5
6	Семень Наумиакъ, Анастасиа	Григоръ Иосиффъ	16 10
7	Олекса Ткугсивъ, Анна	Сава	3
8	Петро Шевериакъ, Параска		
9	Никита Шевериакъ, Анна	Варвара	2
10	Петро Гугсей, Мариа	Игнатъ	2
10 ^h	Анрей Федорашак, Анастасиа		
11	Вас[ил] Шишкевичъ, Мариа		
12	Илковъ Огъдник, Мариа	Алексей Ивань ⁱ	4 3
[к. 6v] 13	Вас[ил] Докторокъ, Элена	Стеффанъ Ивань, Михайло	6
14	Михайло Ковалоковъ, Анастасиа	Мариа	1
15	Петро Мацдусиак, Магдалена	Стеффанъ	2
16	Стеффанъ Игнатица, Агафиа	Игнатй Фтеодоръ	10
17	Григоръ Дутичь		
18	Вас[ил] Марунвачка Анастасиа	Романъ	8
19	Стеффанъ Ивасоковъ Мариа	Агафиа	2
20	Романъ Вациков Мариа	Николай Петро	3 2

^g Dopisane Ерина — 1.^h Zdublowana numeracja.ⁱ Dopisane Петро — 1.

1.	2.	3.	4.
21	Стеффанъ Жвико Неимчукъ Мариа	Екатарина Слуга [...] ^j синъ Ивана Всирика	4 20
22	Василиха Кикишка Екатарина	Мариа	10
23	Параска Радзениокова	Фтеодоръ	
24	Марусиа цорка Олексы Пальчника	Матрона	2

^j Wyraz nieczytelny.

